

Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Arařtırmalar
Year: 7 - Number: Special Issue (Özel Sayı) 3, p. 125-142, May 2023

Türkiye Türkçesi Ağızlarında “Zayıflık, Zayıflama” - “Şişmanlık, Şişmanlama” İfadeleri* **

Expressions of “Weakness, Weakening” – “Obesity, Gain in Weight” in Turkey Turkish Dialects

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.1203134>

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
12.11.2022

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
09.02.2023

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
31.05.2023

Asya Studies

Dr. Hasan Ali Çetin
Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek
Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi
Başkanlığı
hasanali.akm@gmail.com

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0001-9673-8242>

* “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” beyanları: Bu makale için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu makale, İntihal.net tarafından taranmıştır. Bu makale, Creative Commons lisansı altındadır. Bu makale için etik kurul onayı gerekmemektedir.

** Bu çalışma, 20-22 Ekim 2022 tarihleri arasında Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen “14. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu”nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Öz

Türkiye Türkçesi ağızları zengin bir söz varlığına sahiptir. Bu alanda yapılmış en geniş ve yararlı çalışma, Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanmış olan *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*’dür. Yabancı dillerdeki sözcük ve terimlere karşılık olarak halk ağızlarında kullanılan sözcükleri canlandırma veya bu sözcüklerden hareketle yeni sözcükler türeterek Türkçeye yeni sözcükler kazandırma etkin olarak kullanılmış bir yöntemdir. Bu yolla Türkçe önemli oranda korunabilmiş ve yabancı dillerden dilimize girmesi muhtemel sözcüklerin önüne geçilmiştir. Türkçenin yüzyıllar öncesine dayanan saf, temiz ve berrak ifadeleri, Türkçenin öz sermayesi olarak kendi öz benliğini, yapısını ve zenginliğini koruyabilmesinde en önemli savunma mekanizması olarak görev yapmıştır. Maddi imkânların gelişmesi ile birlikte yeme içme alışkanlıklarının değişmesine bağlı olarak hayatımıza giren ve daha çok Fransızca kökenli ‘obezite’ sözcüğüyle karşılanan kilo alma ve şişmanlama, günümüz insanının en büyük problemlerinden biri hâline gelmiştir. Önceden gelişmiş ülke insanlarında görülen ama artık ülkemizde de sıklıkla görülen obezite/şişmanlık ile ilgili pek çok yeni sözcük bizim dilimize de girmiştir. Türkiye’de son yıllarda fazla kilolardan kurtulma, sağlıklı ideal kiloya kavuşabilme isteği giderek artmış, bu isteklere cevap verebilmek amacıyla kurulan ve gelişen sektörler kapsamında yeni sözcükler halk diline girmiş, Türkçenin yapısına uymayan çok sayıda yabancı sözcük hem işitsel hem de görsel kirliliğe sebebiyet vermiştir. Makalede Türkiye Türkçesi ağızlarında zayıf, zayıflık, zayıflama; şişman, şişmanlık, kilo alma, şişmanlama anlamlarında kullanılan sözcükler üzerinde durulacaktır. Çalışmada Türkçenin sadeliğini ve yapısını korumaya devam edebilmesi için halk ağızlarında ilgili alanlarda tespit edilen sözcüklerin hatırlanması, yeniden dikkatlere sunulması ve gerekli durumlarda bu sözcüklerin canlandırılmasına veya bu sözcükler esas alınarak yeni sözcüklerin türetilmesine katkıda bulunma amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Söz Varlığı, Ağız, Türkiye Türkçesi Ağızları, *Derleme Sözlüğü*, Zayıflık, Zayıflama, Şişmanlık, Şişmanlama

Abstract

Turkey Turkish dialects have a rich vocabulary. The most extensive and useful study in this field is the Compilation Dictionary. It is an effective method to revive the words used in folk dialects in response to the words and terms in foreign languages, or to bring new words into Turkish by deriving new words from these words. In this way, Turkish has been preserved to a great extent and words that are likely to enter our language from foreign languages have been prevented. The clean expressions of the Turkish language dating back centuries have served as the most important defense mechanism for the Turkish language to protect its own identity, structure. With the development of financial means, weight gain and obesity, which entered our lives due to the change in eating and drinking habits and which is mostly met with the French word ‘obesity’, has become one of the biggest problems of today’s people. In recent years, the desire to get rid of excess weight and achieve a healthy ideal weight has increased in Turkey, new words have entered the public language within the scope of the sectors established and developing to respond to these demands, and many foreign words that do not fit the structure of Turkish have caused both auditory and visual pollution. In the paper, weakness, weakening in Turkey Turkish dialects; words used in the meaning of fat, obesity, gaining weight, getting fat will be emphasized. In this paper, it is aimed to remember the words determined in the related fields in the public dialects, and to contribute to the revival of these words or to the derivation of new words based on these words, when necessary, so that Turkish can continue to preserve its simplicity and structure.

Keywords: Vocabulary, Dialect, Turkey Turkish Dialects, *Derleme Sözlüğü*, Weakness, Weakening, Gain in Weight, Obesity

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Çetin, H. A. (2023). Türkiye Türkçesi Ağızlarında “Zayıflık, Zayıflama” - “Şişmanlık, Şişmanlama” İfadeleri. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 7(Special Issue / Özel Sayı 3), 125-142.

GİRİŞ

Halkın hayatında her ne varsa dilinde de kendine yer bulmuştur. İnsanın doğumundan başlayan ve ömrünün sonuna kadar yaşamında yer alan her eşya, olay, kavram, duygu ve düşünce dil ile ifade edilir. İnsan bedeni ve bu beden üzerinde değişik sebeplere bağlı olarak meydana gelen değişimleri karşılayan sözcükler de dilin söz varlığı içinde yer almaktadır.

Maddi imkânların gelişmesi ile birlikte yeme içme alışkanlıklarının değişmesine bağlı olarak hayatımıza giren ve daha çok Fransızca kökenli ‘obezite’ sözcüğüyle karşılanan kilo alma ve şişmanlama, günümüz insanının en büyük problemlerinden birisi hâline gelmiştir. Önceden daha çok gelişmiş ülke insanlarında görülen ama artık ülkemizde de sıklıkla görülen obezite/şişmanlık ile ilgili ve ilişkili pek çok yeni sözcük (detoks, diyet, fitness, intermittent fasting (aralıklı oruç), gurme, obez, obezite, glikoz, glukojen, liposuction, oversize, kardiyo, antioksidan, anoreksiya, laktoz, insülin, sakkaroz, fruktoz, fast food, vegan, vejetaryen...) bizim dilimize de girmiştir. Türkiye’de son yıllarda fazla kilolardan kurtulma, sağlıklı ideal kiloya kavuşabilme isteği giderek artmış, bu isteklere cevap verebilmek amacıyla kurulan sağlık ve spor tesisleri ile gelişen sektörler kapsamında yeni sözcükler konuşma ve yazı diline girmiş, Türkçenin yapısına uymayan çok sayıda yabancı sözcük hem görsel hem de işitsel kirliliğe sebep olmuştur.

Türkiye Türkçesi ağızları zengin bir söz varlığına sahiptir. Bu alanda yapılmış en geniş ve yararlı çalışma, Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanmış olan *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*’dür. Bu sözlük, 1932-1960 yılları arasında çok sayıda Türkçe gönüllüsü araştırmacı tarafından ülkemizin pek çok yöresinden derlenen yaklaşık 137.000 sözcüğü (halk deyişi) ihtiva etmektedir. On iki ciltten oluşan bu eser, büyük çoğunluğu itibarıyla yazılı metinlere girmemiş ancak halk dilinde yaşayan, Türkçenin zenginliğini gösteren ve kayda geçiren önemli bir çalışmadır. Yabancı dillerdeki sözcük ve terimlere karşılık olarak halk ağızlarında kullanılan sözcükleri canlandırma veya bu sözcüklerden hareketle yeni sözcükler türeterek Türkçeye yeni sözcükler kazandırma etkin olarak kullanılmış bir yöntemdir. Bu yolla Türkçe önemli oranda korunabilmiş ve yabancı dillerden dilimize girmesi muhtemel sözcüklerin önüne geçilmiştir. Türkçenin yüzyıllar öncesine dayanan saf, temiz ve berrak ifadeleri, Türkçenin öz sermayesi olarak kendi öz benliğini, yapısını ve zenginliğini koruyabilmesinde en önemli savunma mekanizması olarak görev yapmıştır.

AĞIZ

Güncel Türkçe Sözlük’te “Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dili” şeklinde tanımlanan ağız terimiyle ilgili olarak dil bilimcilerimiz de değişik tanımlar yapmıştır (<https://sozluk.gov.tr/15.10.2022>). Ergin (1998: 10) “Ağız, bir dilin bir şive içinde mevcut olan ve söyleyiş farklarına dayanan küçük kolları, bir memleketin çeşitli bölge ve şehirlerinin kelimeleri söyleyiş bakımından birbirinden ayrı olan konuşmalarına verdiğimiz addır. Ağızlarda ses (söyleyiş), şivelerde ses ve şekil, lehçelerde ise ses ve şekilden başka kelime ayrılıkları, kelime sahasına inen ayrılıklar bulunur.” ve Buran (2015: 40) “Bir dil alanı içinde yer alan farklı konuşma biçimlerinden her biri.” şeklinde tanımlamıştır ağız terimini.

Türkiye Türkçesi ağızlarının, söz varlığı, ölçünlü dilden daha geniştir ve ortak dildeki kelimelerin değişik söyleniş biçimleri bir yana bırakıldığında yaklaşık doksan bin civarında kelime içermektedir (Aksan, 1996: 217). Böylesine zengin bir söz varlığına sahip olan Türkiye Türkçesi ağızları standart dil için gereksinim duyulduğunda başvuru kaynağı olarak kullanılabilir zengin bir söz/sözcükler hazinesi durumundadır. Yabancı dillerden Türkçeye girme sürecinde olan veya bir şekilde girmiş olan sözcüklere kendi söz varlığımıza uygun karşılıklar arandığında akla gelecek ilk kaynak Türkiye Türkçesi ağızlarında yaşayan sözcükler olmalıdır.

Makalede Türkiye Türkçesi ağızlarında tespit edilen ve *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*’nde yayımlanan zayıf, zayıflık, zayıflama; kilo alma, şişman, şişmanlama anlamlarında kullanılan sözcükler üzerinde durulacaktır. Makalede Türkçenin sadeliğini ve yapısını korumaya devam edebilmesi için halk ağızlarında ilgili alanlarda tespit edilen sözcüklerin hatırlanması, yeniden dikkatlere sunulması ve gerekli durumlarda bu sözcüklerin canlandırılmasına veya bu sözcükler esas alınarak yeni sözcüklerin türetilmesine katkıda bulunma amaçlanmıştır. *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*’nde tespit edilen sözcüklerin karşılarında tanımları verilmiş, daha sonra da tespit edildikleri yörenin il merkezlerinin adları tanımlardan sonra sıralanmıştır. Bu illerin sayısı, çalışmanın hacmini büyütmemek amacıyla beş adet ile sınırlandırılmıştır.

ZAYIFLIK, ZAYIFLAMA; ŞİŞMANLIK, ŞİŞMANLAMA

Zayıf (< *za'if*) sözcüğü *Türkçe Sözlük*'te “Eti, yağı az olan, sıska, cılız, arık (insan veya hayvan)” olarak tanımlanan Arapça kökenli bir sözcüktür. *Dîvânu Lüğâti't-Türk*'te (DLT) “zayıf, cılız” şeklinde tanımlanan sözcük ise *arık* sözcüğüdür (Ercilasun ve Akkoyunlu 2015: 554). *Dîvânu Lüğâti't-Türk*'te *torlak* sözcüğü “her hayvanın cılızı” (893); *toruk* “her şeyin bedence zayıf olanı” (893); *torukluk* “cılızlık” (894); *sız-* “(hasta vb.) zayıflayıp süzülme” (822); *sızgur-* “(hastalık, aşk vb. insanı) bitap düşürmek, eritmek (822)” şeklinde tanımlanmıştır.

Eski Anadolu Türkçesi Eczacılık ve Tıp Terimleri Sözlüğü'nde *arık* [*aruḳ*] sözcüğü “zayıf, cılız” (Çetin, 2020: 31, 33); *arḡurmak* [*arḡırmak*] “yorulmak, zayıflamak” (31); *arıklaşmak*, [*arıklaşmak*] “zayıflamak” (32); *arıklık* [*arıklık*] “zayıflık, güçsüzlük” (32, 33); *çöngelmek* “zayıflamak, görevini yerine getiremez duruma gelmek” (80); *hıra*, [*hıra cura*] “zayıf, çelimsiz, sıska” (145); *hıralık* “zayıflık” (145); *injeze*, [*injez, injize*] “zayıf, hâlsiz, hasta” (159); *ölezimek* “ölecek, sönecek hâle gelmek, zayıflamak, gücünü yitirmek” (232); *süst-endām* “vücutça zayıf kimse, vücudu ve organları zayıf insan” (267); *za'f* “zaaf, zayıflık; kuvvetsizlik, güçsüzlük” (315); *za'flık* “zayıflık; hastalıktan kaynaklanan bitkinlik, kuvvetsizlik, dermansızlık” (315); *za'if* “zayıf, güçsüz, kuvvetsiz, yetersiz” (316); *zebūn* “zayıf, güçsüz, takatsiz” (316) tanımlarına yer verilmiştir.

Şişman sözcüğü *Türkçe Sözlük*'te “Deri altında fazla yağ toplanması sebebiyle vücudun her yanı şişkin görünen (kimse), şişko, mülahham.” şeklinde tanımlanmıştır. DLT'de geçen *etlig kişi*, “etli, şişman” (2015: 649), *etlenmek* sözcüğü de “etlenmek, şişmanlamak” şeklinde tanımlanmıştır (648).

Halk ağzlarında geçen “zayıflık ve zayıflama” ifade eden sözcüklerin tanımları incelendiğinde bu sözcüklerin “zayıf, cılız, sıska, arık, çelimsiz, ince, kansız, cansız, kuvvetsiz, hastalıklı, soluk renkli, soluk yüzlü, renksiz, miskin, yılgın, kara kuru, yorgun, kudretsiz, iyi büyüyememiş, etsiz, sarsak, avurtları çökmüş, gelişmemiş; zayıflamak, hâlsiz kalmak, sararmak, yıpranmak, kuvvetten düşmek” sözcükleriyle karşılandığı görülmektedir.

Halk ağzlarında geçen “şişman, şişmanlık ve şişmanlama” ifadelerinin tanımları incelendiğinde ise bu sözcüklerin “şişman, çok şişmanlanmış, etli, gürbüz, iri, iri cüsseli, tombul yüzlü, iştahlı, boğazına düşkün, obur, pisboğaz, çok yiyen, hantal, yağlı, tıkız, dolgun, dolgun vücutlu; büyüme, gürbüzleşme, çok şişmanlamak, iştahı açılmak, bol bol yemek” sözcükleriyle karşılandığı tespit edilmiştir.

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA “ZAYIFLIK VE ZAYIFLAMA” İFADELERİ

1. **acarıh:** Zayıf, cılız, hastalıklı. Gümüşhane
2. **açağraz:** Zayıf, cılız, hastalıklı. Gaziantep
3. **açaruk:** Zayıf, cılız, hastalıklı. Giresun
4. **ağdeş:** Zayıf, cılız (hayvan yavrusu veya çocuk hakkında). Burdur, Denizli
5. **algin (alğın):** Renksiz, cılız, zayıf, hastalıklı, yılgın. Uşak, Isparta, Kütahya, Gaziantep, Sivas
6. **alğun:** Renksiz, cılız, zayıf, hastalıklı, yılgın. Amasya, Ankara
7. **alıklı-:** Zayıflamak, sararmak. Edirne
8. **alın-:** Zayıflamak, kuvvetten düşmek. Niğde
9. **alız:** Zayıf, cılız. Eskişehir, Karaman, Konya, Osmaniye, Antalya, Muğla
10. **alıza- (alızı-):** Yıpranmak, zayıflamak, kuvvetten düşmek. Konya
11. **alkazi-:** Yıpranmak, zayıflamak, kuvvetten düşmek. İçel
12. **alutala-:** Zayıf, halsiz kalmak, kuvvetten düşmek. Sivas
13. **anık:** Zayıf, cılız. Niğde
14. **arbaz:** Zayıf, cılız, hastalıklı. Afyonkarahisar, Adana
15. **ardal-:** Zayıflamak, çökmek. Bilecik
16. **arek:** Zayıf, cılız, sıska. Adana
17. **argaz:** Zayıf, cılız, sıska. Antalya
18. **arig, (arig, arık):** Zayıf, cılız, sıska. Balıkesir, Iğdır, İzmir, Kars, Manisa
19. **arılımah (arıkla-):** Zayıflamak. Iğdır, Denizli, İzmir, Balıkesir, Giresun
20. **arıklan-:** Zayıflamak. Niğde
21. **arıklaş- (arıkleş-):** Zayıflamak. Afyonkarahisar, Kütahya
22. **arık-:** Zayıflamak. Denizli, Kars
23. **arık yavan:** Zayıf, cılız, sıska. Adana
24. **aruh:** Zayıf, cılız, sıska. Tokat, Gümüşhane, Kars, Erzincan, Sivas
25. **aruk:** Zayıf, cılız, sıska. Bursa, Zonguldak, Kastamonu, Sinop, Tokat

-
26. **arukla-:** Zayıflamak. Kastamonu, Amasya, Giresun, Trabzon, Rize
 27. **aydaş:** Zayıf, cılız. Isparta, Burdur, Denizli, Manisa, Çanakkale
 28. **aydaşık:** Zayıf, cılız. Balıkesir, Eskişehir, İçel, Edirne, Kırklareli
 29. **aynaza:** Zayıf, cılız, çelimsiz. Muğla
 30. **banbul:** Sıska. Burdur
 31. **baskın:** Cin ve periler tarafından tutulduğu sanılan sıska, cılız çocuk. Erzincan
 32. **besge:** Kansız, cansız kimse. Bartın, Zonguldak
 33. **beşti:** Zayıf, cılız. Gümüşhane
 34. **bitik:** Halsiz, zayıf. Kırklareli
 35. **bitmiyeyazmış:** Zayıf, cılız. Muğla
 36. **boğazsız:** İştahsız, az yemek yiyen. Erzincan, Kırklareli
 37. **bozgun:** Zayıf, sağlık durumu bozuk. Niğde
 38. **bozgülü:** Zayıf, sağlık durumu bozuk. Konya
 39. **bozkavara:** Sıska. Muğla
 40. **bögrü bögrüne geç-:** Açlıktan zayıflamak. Niğde
 41. **börtük:** Zayıf, çelimsiz. Kastamonu, Ordu
 42. **bucirik:** Cılız adam. Rize
 43. **büdük:** Çelimsiz ve zayıf çocuk. Samsun
 44. **büdü:** Çelimsiz ve zayıf çocuk. Samsun
 45. **bügdür:** Cılız, hastalıklı kimse. Ankara
 46. **caam:** İştahsız (kimse). Gaziantep
 47. **cabı:** Cılız, zayıf. Bolu
 48. **cabur:** Cılız, zayıf. Denizli, Ordu
 49. **cangalaz:** Zayıf, cılız. Çanakkale
 50. **cavlak:** Zayıf, cansız. Malatya
 51. **caynaz:** Sıska, zayıf, cılız. Kırşehir, Kayseri, Niğde, Konya
 52. **caynuz:** Sıska, zayıf, cılız. Bolu
 53. **celep:** Zayıf, ince (kimse). Ankara, Konya, Tekirdağ
 54. **çelimsiz:** Zayıf, cılız. Denizli, Muğla
 55. **cere cüre:** Çelimsiz, ufak tefek. Gümüşhane
 56. **cıbir:** Cılız, zayıf. Bursa, Eskişehir, Kastamonu, Ordu, Konya
 57. **cıbirle-:** Zayıflamak. Burdur
 58. **cığa:** Zayıf ve uzun boylu. Isparta, Çankırı
 59. **cıgalak:** Zayıf adam. Tokat
 60. **cımbar:** Zayıf. Kırklareli
 61. **cırba:** Gelişmemiş, cılız çocuk. Bursa, Edirne
 62. **cırbağa, (cırbağu):** Cılız çocuk, zavallı, beceriksiz. Erzurum, Trabzon
 63. **cırbala:** Gelişmemiş, cılız çocuk. Muğla
 64. **cırbana:** Gelişmemiş, cılız çocuk. İstanbul
 65. **cırık:** Zayıf, gelişmemiş. Ordu
 66. **cırnaz, (cırnez):** Cılız. Gaziantep, Kars
 67. **cızdah:** Zayıf adam. Kars
 68. **cızgıl:** Zayıf adam. Ankara
 69. **cibi:** Cılız, zayıf. Balıkesir
 70. **cilankaz:** İnce, uzun ve çelimsiz insan. Kütahya
 71. **cimil:** Cılız çocuk. Isparta
 72. **cingöz:** İnce, zayıf. Sivas
 73. **cinka:** Zayıf, cansız kız. Artvin
 74. **cinkoz:** Zayıf, cılız. Edirne
 75. **ciran:** Sıska çocuk. Artvin
 76. **corukla-:** Zayıflamak. Ordu
 77. **cüleke:** Cılız adam. Konya, İçel
 78. **cüley:** Cılız adam. Tokat
 79. **çalaf:** İnce, zayıf. Kütahya
 80. **çalık:** Sıska, kuvvetsiz. Isparta, Denizli, İstanbul, Yozgat, Muğla
-

-
81. **çandır:** Cılız. Niğde
 82. **çedene:** Çok zayıf. İstanbul
 83. **çeneçüt:** Zayıf yapılı, çelimsiz. Afyonkarahisar
 84. **çıldırğı:** Zayıf, güçsüz. Eskişehir
 85. **çımbarısı:** Zayıf ve uzun boylu (insan ve hayvan hk.). Bolu
 86. **çildir:** İnce uzun boylu, zayıf adam. Tunceli
 87. **çildirik:** Zayıf. Denizli
 88. **çildirki:** Zayıf. Muğla
 89. **çilgidir:** Zayıf, ince. Isparta, Burdur, Denizli, Muğla
 90. **çilimsiz:** Zayıf, cılız. İzmir
 91. **çondur:** Cılız. Kırşehir
 92. **çordasız:** Zayıf, cılız, çelimsiz. Muğla
 93. **çöpten çebebi:** İnce, çelimsiz, zayıf kimse. Çanakkale, Kırşehir
 94. **çöpten direk:** İnce, çelimsiz, zayıf kimse. Düzce, Bolu
 95. **çörez:** Zayıf, sıksa, büyümemiş. Kahramanmaraş
 96. **çötün:** Cılız, zayıf (insan veya hayvan hk.). Kütahya, Bilecik, Eskişehir, Konya
 97. **daha:** Hastalık nedeniyle bitkin ve cılız olma. Isparta
 98. **dagallık:** Zayıflık, sıksalık. Isparta
 99. **dalaz:** Zayıf insan. Konya
 100. **damızlık:** Zayıf kadın, kız. Isparta
 101. **dangalak:** Çok zayıf ve uzun boylu (insan ya da hayvan). Giresun
 102. **değiştirme:** Gürbüz ve sağlam bir çocuğun birdenbire zayıflayarak tanınmayacak duruma gelmesi (Şeytanın değiştirdiğine inanılır). İzmir, Manisa, Eskişehir, Erzincan, Muğla
 103. **dırçan:** Çok zayıf. Sivas
 104. **diğdiğ:** Zayıf, kara kuru kimse. Giresun
 105. **diğli:** Zayıf, çelimsiz. Burdur
 106. **dilacan:** Zayıf insan ya da hayvan. Niğde
 107. **dımdırız:** Vücudu zayıf, karnı şiş (kimse). Ordu
 108. **dıngılda-:** Zayıflamak, halsiz düşmek. Denizli
 109. **dıngır:** Zayıf, çelimsiz, et tutmayan (kimse). Isparta
 110. **dıngış:** Zayıf, çelimsiz, et tutmayan (kimse). Niğde
 111. **dimit:** Zayıf, cılız. Kütahya
 112. **dıngarga:** Çok zayıf, kuru (kimse). Niğde
 113. **dingin:** Kuvvetsiz, zayıf, yorgun. Afyonkarahisar, Isparta, Burdur, Denizli, Aydın
 114. **dingiş:** Çok uzun boylu ve zayıf (kimse). Kahramanmaraş, Adana
 115. **dinkama:** Çok zayıf, kuru (kimse). Hatay
 116. **dinkoz:** Zayıf, cılız. Kahramanmaraş
 117. **döbejir:** Kısa boylu, cılız (kimse). Tokat
 118. **döngüldek:** Zayıflık ve ihtiyarlıktan başı çöküp omuzları kalkmış durumda yürüyen (kimse). Çorum
 119. **düldük:** Çok zayıf insan ve hayvan hakkında kullanılır. Trabzon
 120. **düşkün:** Halsiz, zayıf. Bayburt, Kars, Gaziantep, Hatay
 121. **düşnük:** Halsiz, zayıf. Muğla
 122. **eğdilen-:** Zayıflamak, incelmek. Konya, Adana
 123. **eğez (eğeze):** Cılız, zayıf, kudretsiz. Denizli, Isparta
 124. **ehlez:** Cılız, zayıf, kudretsiz. Denizli, Ordu, Trabzon, Gaziantep
 125. **ehnez:** Cılız, zayıf, kudretsiz. Giresun, Gümüşhane, Yozgat, İçel
 126. **ehnezle-:** Zayıflamak. Trabzon
 127. **ehnezleş-:** Vücut kuvvetten düşmek, zayıflıktan kötüleşmek. Gümüşhane
 128. **ehnez çöhnüz:** Cılız, zayıf, kudretsiz. Çorum
 129. **elenge:** Zayıf, çelimsiz. Iğdır
 130. **eneze (enize):** Cılız, zayıf, kudretsiz. Balıkesir, Bolu, Burdur, Çankırı, Adana
 131. **enezle-:** Zayıflamak. Bolu
 132. **eriyip ak-:** Çok zayıflamak. Niğde
 133. **eze:** Zayıf. Balıkesir
 134. **farımag (fari-):** Zayıflamak. Burdur, Konya
-

-
135. **ferfit**: Zayıf. Kahramanmaraş
 136. **fıra düş-** (**fire düş-**): Zayıflamak. Ankara, Muğla, Ordu
 137. **firez gibi**: Çok zayıf. Niğde
 138. **gagaleş**: Çok zayıf (kimse). Kocaeli
 139. **gah doğan**: Zayıf, cılız (kimse). Bayburt, Kars
 140. **galebet**: Zayıf, çelimsiz. Afyonkarahisar
 141. **galefet**: Zayıf, çelimsiz. Denizli
 142. **galiz**: Zayıf, cılız. Kütahya
 143. **gamile**: Zayıf. Muğla
 144. **gamina**: Zayıf. Muğla
 145. **gamzellâ**: Çok zayıf kimse. Muğla
 146. **gandak**: Zayıf adam. Niğde
 147. **gandil gafes**: Çok zayıf. Niğde
 148. **ganere**: Çok zayıf. Muğla
 149. **gangal**: Çok zayıf insan ya da hayvan. Muğla
 150. **gangıldak** (**ganğıldak**): Çok zayıf insan ya da hayvan. Uşak, Aydın, Çorum, Düzce, Niğde
 151. **gangılda-**: Zayıflamak, kemikleri fırlamak. Balıkesir
 152. **gangıldayık**: Çok zayıf insan ya da hayvan. Isparta, Kastamonu
 153. **gangil inek**: Zayıf, çarpık insan. Ordu
 154. **gavrik**: Zayıf, cılız. Afyonkarahisar
 155. **gebez**: Zayıf, cılız. Ankara
 156. **gecere**: Sıksa, zayıf. Kırklareli
 157. **gede**: Çelimsiz, zayıf, cüce (kimse). İzmir, Manisa, Sivas, Ankara, Muğla
 158. **gedeş**: Çelimsiz, zayıf, cüce (kimse). Denizli
 159. **gege**: Çelimsiz, zayıf, cüce (kimse). Aydın, Konya
 160. **gegeği çık-**: Çok zayıflamak. Düzce
 161. **gemrik**: Zayıf, çukurlaşmış (yüz için). Sivas
 162. **gengildek**: Çok zayıf ve sarsak (kimse). Düzce
 163. **gengilde-**: İhtiyarlamak, zayıflamak, sarsaklaşmak. Düzce
 164. **gentlek**: Kendi zayıf, hastalıktan karnı şişmiş (kimse). Karaman
 165. **gentlez**: Kansız, zayıf, soluk renkli (kimse). Erzincan, Gaziantep, Konya
 166. **gnim**: Çok zayıf olmayı anlatır. Denizli
 167. **grafan**: Çok zayıf, arık (insan ya da hayvan için). Trabzon
 168. **gırnaz**: Çok zayıf (kimse). Çorum
 169. **gibiz**: Zayıf, cılız. Çanakkale, Sinop
 170. **gicik**: Zayıf. Antalya
 171. **göbelle**: Çok zayıf ve güçsüz, cılız. Konya, İçel
 172. **göden**: Zayıf ve cılız. Bolu
 173. **gönnük**: Çok zayıf, cılız. Konya
 174. **halazı**: Zayıf, hastalıklı çocuk. Kütahya
 175. **harazalı**: Hastalıktan zayıf düşen. Çankırı
 176. **hasek**: Zayıf. Niğde
 177. **hastauş**: Hastalıklı, zayıf. Samsun
 178. **haşıl ol-**: Zayıflamak. Aydın
 179. **hera**: Hastalıktan zayıf düşen güçsüz çocuk. Manisa
 180. **hesek**: Zayıf, cılız, hastalıklı (insan ya da hayvan). Malatya
 181. **hılfatsız**: Çelimsiz, güçsüz. Kilis
 182. **hılız**: İyi büyüyememiş, cılız, hastalıklı (kimse). Kastamonu
 183. **hılta**: Cılız, çelimsiz, sıksa. Denizli, Eskişehir
 184. **hımır**: Cılız, sıksa. Adana
 185. **hım**: Cılız, sıksa. Burdur
 186. **hımız**: Cılız, sıksa. Ordu
 187. **hıra**: Cılız, çelimsiz, sıksa. Diyarbakır, Elazığ, Malatya, Şanlıurfa, Gaziantep
 188. **hıraca**: Cılız, çelimsiz, sıksa. İçel, Muğla
 189. **hıracık**: Cılız, çelimsiz, sıksa. Trabzon
-

-
190. **hırak:** Cılız, çelimsiz, sıska. Giresun
191. **hıral-:** Zayıflamak. Denizli
192. **hıramık (hıramuk):** Zayıf hastalıklı, büyüyememiş, gelişmemiş (kimse). Samsun
193. **hırço:** Cılız, çelimsiz, sıska. Artvin
194. **hırı:** Cılız, çelimsiz, sıska. Isparta, Burdur, Balıkesir, Van
195. **hırık:** Zayıf, hastalıklı. Artvin
196. **hirit:** Cılız, sıska. Denizli
197. **hırnavuklu:** Zayıf hastalıklı, büyüyememiş, gelişmemiş (kimse). Antalya
198. **hırnik:** Cılız, çelimsiz, sıska. Adana
199. **hırpa:** Cılız, çelimsiz, sıska. Ankara
200. **hırpıt** Zayıf, hastalıklı. Niğde
201. **hırıtş:** Zayıf, hastalıklı. Denizli, Niğde, Muğla
202. **hırıtş-:** Zayıflamak. Niğde
203. **hıra (hire):** Cılız, çelimsiz, sıska. Zonguldak, Bolu, Çankırı
204. **hırnik:** Çok zayıf, sıska. Adana
205. **hos:** Hastalıklı, sıska. Sinop
206. **hoslak:** Hastalıklı, kansız cansız (kimse). Çankırı, Muğla
207. **hozmur:** Zayıf, cılız. Ordu
208. **höbere:** İnce, uzun boylu (kimse). Eskişehir
209. **höttemen:** Zayıf, cılız. Zonguldak
210. **ih-:** Zayıf, güçsüz kalmak. Niğde
211. **ılbız:** Zayıf, hastalıklı. Çankırı
212. **ılek:** Zayıf, cansız. Ordu
213. **ılgıdır:** Zayıf, sıska. İstanbul, Kastamonu
214. **ılgıdır kesil-:** Zayıflamak. Sivas
215. **ılgıdır ol-:** Zayıflamak. Yozgat
216. **ılıntı:** Çelimsiz, kuvvetsiz, zayıf (kimse). Gümüşhane
217. **ılız:** Zayıf. Isparta
218. **ılı:** Zayıf, kansız. Denizli
219. **ıngılıp:** Çok zayıf. Yozgat
220. **ıngıraz (ıngırız):** Zayıf, cılız, hastalıklı. Denizli, Aydın, İzmir, Bilecik, Niğde
221. **ıngıraz düş-:** Zayıflamak. Bolu
222. **ıngırızla-:** Yavaş yavaş zayıflamak, sağlığı bozulmak. Çankırı, Niğde
223. **ırahın:** Zayıf, arık. Tokat
224. **ırgın:** Zayıf, sıska, güçsüz. Afyonkarahisar, Isparta, Burdur, Denizli, Bursa
225. **ırgınlaş-:** Zayıflamak, çocuk hastalıktan dolayı gelişmemek. İçel
226. **ırıl-:** Zayıf düşmek. Konya
227. **ırkı:** Zayıf, cılız, hastalıklı. Isparta
228. **ırkın:** Zayıf, cılız, hastalıklı. İçel
229. **ır-:** Zayıflatmak. Afyonkarahisar, Isparta
230. **ıska:** Zayıf, sıska. Konya
231. **ıyık:** Zayıf. Sivas
232. **iğez:** Zayıf, hastalıklı, cılız (insan, hayvan ve bitki için). Isparta, Denizli, Çanakkale, Tokat, Kayseri
233. **iğdir:** Hastalıklı, cılız, çok zayıf. İzmir, Ordu, İçel, Muğla
234. **iğdiş:** Hastalıklı, cılız, çok zayıf. Isparta
235. **iğile-:** Zayıf, cılız kalmak. Denizli
236. **iğili:** Zayıf, hastalıklı, cılız (insan, hayvan ve bitki için). İzmir
237. **iğilik:** Zayıf, hastalıklı, cılız (insan, hayvan ve bitki için). İzmir
238. **iğim iğim iğle-:** Çok zayıflamak. Isparta
239. **iğlek:** Zayıf, güçsüz, hastalıklı. Samsun, Ordu, Muğla
240. **iğle-:** Zayıflamak. Burdur, Denizli, Aydın, İzmir, Bolu
241. **iğlez:** Zayıf, hastalıklı, cılız (insan, hayvan ve bitki için). Denizli, Manisa
242. **iğli:** Zayıf, hastalıklı, cılız (insan, hayvan ve bitki için). Isparta, Burdur, Denizli, İzmir, İçel
243. **ihlez:** Zayıf, hastalıklı, cılız (insan, hayvan ve bitki için). Çorum, Ordu
244. **ilandili:** Zayıf, ipince. Denizli
-

245. **ili:** Zayıf. Denizli
 246. **ili-:** Zayıflamak. Van
 247. **ilingir:** Zayıf, kuvvetsiz. Amasya, Tokat
 248. **ilingiz:** Zayıf, kuvvetsiz. Elâzığ
 249. **inez:** Sıska, cılız, bakımsız, hastalıklı (kimse). Isparta, Burdur, Tokat, Kırşehir, Nevşehir
 250. **ineze:** Sıska, cılız, bakımsız, hastalıklı (kimse). Denizli, Kastamonu, Çanakkale, Niğde, Konya
 251. **ingil:** Çok zayıf insan ya da hayvan. Nevşehir, Niğde
 252. **inniz:** Sıska, cılız, bakımsız, hastalıklı (kimse). Kastamonu
 253. **irgin:** Zayıf, cılız, hastalıklı. Adana
 254. **iylek:** Zayıf, hastalıklı. Denizli, Ordu, Muğla
 255. **iyle-:** Zayıflamak. Isparta, Denizli, Adana, Muğla
 256. **kabaç:** Çocukluğundan beri ince yapılı büyüyen erkek. Isparta
 257. **kacer:** Sıska, zayıf (insan, hayvan için). Gaziantep
 258. **kafkalı:** Zayıf. Rize
 259. **kağsa-:** Zayıflamak, arıklamak, kuvvetten düşmek. Isparta, İzmir, Çanakkale
 260. **kakaç:** Zayıf (insan ve hayvan için). Denizli, Manisa, Bursa, Eskişehir, Konya
 261. **kandak:** Zayıf, ince (insan ya da hayvan). Muğla
 262. **kandelez:** İnce, zayıf. Bolu
 263. **kangaş (kangaşı):** Zayıf, ince (insan ya da hayvan). Isparta, İçel, Rize
 264. **kangıldah (kankıldak, kankırdak):** Zayıf, ince (insan ya da hayvan). Niğde, Isparta, Kahramanmaraş, Adana
 265. **karakura:** Esmer, cılız insan. Muğla, Niğde
 266. **karakütük kesil-:** Bedeni zayıflayıp yüzü kararmak. Çorum
 267. **karaskan:** Cılız, zayıf insan. Trabzon
 268. **kavsara:** Hafif, zayıf kimse. Bolu
 269. **kedere:** Cılız, sıska. Konya
 270. **kel:** Biçimsiz, zayıf hayvan ya da insan. İçel
 271. **kelefet:** Çok zayıf (insan). Afyonkarahisar
 272. **kelepir:** Cılız, zayıf. Burdur
 273. **keles:** Zayıf, cılız. Denizli, Ankara
 274. **kelez:** Hasta, cılız, zayıf. Burdur, Denizli, İstanbul, Kastamonu, Sinop
 275. **kelezi-:** Zayıflamak. Kastamonu, Çankırı, Tokat, Ordu, Konya
 276. **kemçik:** Sıska, cılız (kimse). Uşak, Kayseri
 277. **kemçil-:** Zayıflamak, incelmek. Yozgat
 278. **kemirtlek:** Çok zayıf kimse. Sivas
 279. **kepe:** Zayıf. Antalya
 280. **kerkeneği çık-:** Yorularak zayıflamak. Niğde
 281. **kerkere:** Çok zayıf ve yaşlı. Şanlıurfa
 282. **kesik:** Kansız, zayıf insan. Muğla
 283. **kevik:** Çok zayıf, cılız. Sinop
 284. **kevre:** Zayıf, çelimsiz. Eskişehir
 285. **kıdır-:** Zayıflamak. Konya
 286. **kılkuyruk:** Zayıf, güçsüz. Tokat, Kars
 287. **kımır:** Zayıf vücutlu ve çöpür (kimse). Niğde
 288. **kımit:** Zayıf, kuru, etsiz (hayvan ya da insan). Bilecik
 289. **kıvrık:** Zayıf kalmış çocuk. Samsun
 290. **kızmet:** Cılız. Balıkesir
 291. **kiriş bacak:** İnce, uzun, zayıf kimse. Isparta
 292. **kizir:** Gelişmemiş, zayıf, ufak. Burdur
 293. **kolay (koley):** Zayıf. Çanakkale, Kütahya
 294. **kolayır:** Zayıf. Denizli
 295. **korada (korata):** Cılız, zayıf (insan ve hayvan için). Denizli, Bursa, Erzurum, Hatay, Rize
 296. **kötezi-:** Zayıflatmak. İçel
 297. **kötü:** Zayıf, cılız. Ankara
 298. **kötüle-:** Zayıflamak, bozulmak, arıklaşmak. Düzce, Niğde

-
299. **kötülen-:** Zayıflamak, bozulmak, arıklaşmak. Gaziantep, Kayseri
300. **kötürüm:** Zayıf. Sivas
301. **kurada:** Gelişmemiş, zayıf, cılız (insan ve hayvan). Eskişehir, Zonguldak, Amasya, Ordu, Niğde
302. **lelevün:** Çok zayıf. Erzincan
303. **maravuş:** Hastalıklı, zayıf. Muğla
304. **meçük:** Zayıf, avurtları çökmüş (kimse). Çorum
305. **melemsük:** Cılız, zayıf. Ordu
306. **melez:** Zayıf. Kahramanmaraş
307. **meret:** Zayıf, hastalıklı. Bursa, Gaziantep, Sivas
308. **mıdavuk:** Çok zayıf. Sinop
309. **mınkırız:** Zayıf. İzmir
310. **mıntırıklı:** Zayıf. Denizli
311. **mırık:** Zayıf, cılız, hastalıklı. Samsun, Ordu
312. **mırıkla-:** Zayıflamak. Ordu
313. **mırkı:** Zayıf, cılız, hastalıklı. Isparta
314. **mızkıdır:** Cılız, sıska, çelimsiz. Antalya
315. **mızkur:** Cılız, sıska, çelimsiz. Ankara
316. **mızkırt:** Cılız, sıska, çelimsiz. Denizli
317. **mudabak:** Cansız, zayıf. Kastamonu
318. **mudara:** Zayıf, cansız, işe yaramaz, güçsüz. Eskişehir, Çorum, Ordu, Giresun, Trabzon
319. **mürtlü:** Çok zayıf. Burdur
320. **nezük:** Cılız, zayıf, ince. Rize
321. **nutku tutul-:** Yeme isteği azalmak. Çorum
322. **öbüz:** Çok zayıf. Adana
323. **öflez:** Zayıf, cılız, ölmek üzere olan. Denizli, Elazığ, Malatya, Gaziantep, Kahramanmaraş
324. **öfnezik:** Zayıf, cılız, ölmek üzere olan. Kayseri
325. **öhlez:** Zayıf, cılız, ölmek üzere olan. Denizli, Eskişehir, Çorum, Sivas
326. **öhlezik (öhnezik):** Zayıf, cılız, ölmek üzere olan. Kırşehir, Nevşehir
327. **ölbese:** Ölümcül, çok zayıf. Düzce, Sivas
328. **ölece:** Çok zayıf, sıska, cılız. Isparta
329. **ölek:** Çok zayıf, sıska, cılız. Ordu
330. **ölemez:** Çok zayıf, sıska, cılız. Aydın, Muğla
331. **ölez (öleze):** Çok zayıf, sıska, cılız. Niğde, Antalya
332. **ölgez:** Çok zayıf, sıska, cılız. Burdur, Düzce, Kayseri, Adana
333. **öllüğü çık-:** Zayıflamak. Ordu
334. **ölükez:** Zayıf, hastalıklı. Denizli
335. **ölümez:** Çok zayıf, sıska, cılız. Aydın
336. **ölyeyz:** Çok zayıf, sıska, cılız. Afyonkarahisar
337. **özü geç-:** Yaşlılık, hastalık nedeniyle zayıflamak. Hatay
338. **özüt:** Zayıf, güçsüz. Düzce
339. **parukla-:** Zayıflamak, hastalanmak. Çanakkale
340. **peçel:** Zayıf (kimse). Denizli
341. **peleş:** Çelimsiz, zayıf (insan ya da hayvan). Artvin
342. **poruk:** Zayıf, cılız. Balıkesir
343. **sagal-:** Zayıflamak. Bartın
344. **samarıklı:** Hasta, zayıf. Sivas
345. **saramuk:** Hastalıklı, arık, cılız. Gümüşhane, Amasya, Ordu, Giresun, Sivas
346. **sarartma:** Hastalıklı, arık, cılız. Trabzon, Antalya
347. **sarartmalı:** Hastalıklı, arık, cılız. Sivas
348. **sarı gönürsu:** Hastalıktan zayıflayan ve sararan kimse için. Isparta
349. **sasla-:** Kilo vermek, incelmek. Niğde
350. **senmek:** Kilo vermek, zayıflamak. Isparta
351. **sınık-:** Zayıflamak, cansızlaşmak. Artvin
352. **sırımşa-:** Zayıflıktan buruşmak. Burdur
353. **sölpü-:** Şişmanken zayıflamak (insan ya da hayvan için). Aydın, Sivas, Niğde, Konya
-

354. **sövel-:** Zayıflamak, uzamak. Aydın, Bolu
 355. **sürüntü:** Zayıf, cılız, kuru. Denizli
 356. **şamtin:** Zayıf, kemikleri çıkmış ve çıplak. Niğde
 357. **şibindirek:** Çok zayıf, bir deri bir kemik. Niğde
 358. **şişmeldek:** Sıksa (insan). Giresun
 359. **tahtabaş:** İnce, zayıf yüzlü (kimse için). Samsun
 360. **takıra-:** Çok zayıflamak. Milas, Muğla
 361. **takra:** Çok zayıf (kimse). Şanlıurfa
 362. **taktaki:** Çok zayıf (kimse). Bursa
 363. **taslağı çık-:** Çok zayıflayarak yüz ortaya çıkmak. Samsun
 364. **tekdamar:** Zayıf, cılız. Aydın, İzmir, Eskişehir, Bolu, Kastamonu
 365. **teleme:** Zayıf, cansız, gelişmemiş. Kastamonu, Çankırı, İçel
 366. **teletür:** Çok zayıf (kimse). Kastamonu
 367. **telezi-:** Zayıflamak, güçsüzleşmek. Denizli, Kastamonu, Konya
 368. **tenezi-:** Zayıflamak, güçsüzleşmek. Kastamonu
 369. **tıgılı:** Zayıf, cılız, büyüyememiş (kimse). Ankara
 370. **tıgıla-:** Zayıflamak. Antalya
 371. **tıhılı (tıhılı):** Zayıf, cılız, büyüyememiş (kimse). Denizli, Kırşehir
 372. **tıhlım:** Zayıf, cılız, büyüyememiş (kimse). Çorum, Sivas
 373. **tıkna:** Kendi zayıf, karnı büyük ve şişkin (kimse). Gaziantep
 374. **tıknaz:** Sıksa, zayıf. Ordu
 375. **tırcan:** Zayıf, kansız cansız, sıksa. Çorum
 376. **tırgın:** Zayıf, kansız cansız, sıksa. Isparta
 377. **tırık:** Zayıf, kansız cansız, sıksa. Manisa, Eskişehir, Sinop, Amasya, Tokat
 378. **tırıkla-:** Çok zayıflamak. Nevşehir
 379. **tırıl:** Zayıf, kansız cansız, sıksa. Afyonkarahisar, Isparta, Kocaeli, Trabzon, Sivas
 380. **tırış-:** Zayıflamak. Niğde
 381. **tırniş:** Zayıf, cılız. Konya
 382. **tırtaş:** Zayıf, cılız. Konya
 383. **tırtıl:** Hasta, zayıf. Giresun, Sivas
 384. **tırtış:** Zayıf, cılız. Antalya
 385. **tıylak:** Zayıf. Denizli
 386. **tingire-:** Zayıflıktan güçsüz kalmak. Giresun, Muğla
 387. **tingoz:** Çok zayıf, güçsüz. İzmir, Manisa
 388. **tiril:** Zayıf, kansız cansız, sıksa. Manisa, Kocaeli, Ankara, Niğde
 389. **tokur:** Gelişmemiş, sıksa. Ankara
 390. **toska:** Soluk yüzlü, zayıf (kimse). Kayseri
 391. **tömtöm:** Vaktinden önce yaşlanmış, zayıflamış, güçsüzleşmiş (kimse için). Isparta, Adana
 392. **üflez:** Zayıf, cılız. Denizli, Çorum, Gaziantep, Sivas, Adana
 393. **üle-:** Hastalıktan incelmek, zayıflamak. Elazığ
 394. **ülük:** Zayıf. Sivas
 395. **ülüngür:** Zayıf. Tokat
 396. **üzül-:** Zayıflamak. Artvin
 397. **vezlemük:** Cansız, sıksa, yorgun, miskin.
 398. **vırınık:** Zayıf, çelimsiz. Edirne, Zonguldak
 399. **vırşık:** Zayıf, çelimsiz. Bitlis
 400. **yabız:** Zayıf, güçsüz. Malatya
 401. **yabri:** Zayıf, güçsüz. Isparta
 402. **yalım (yalın):** Zayıf yüzlü. Niğde
 403. **yalk:** İnce, zayıf. Ordu
 404. **yalkı:** İnce, zayıf. Bursa, Bilecik
 405. **yatalak:** Hastalıklı, zayıf. Ordu
 406. **yaygıç:** Zayıf bacaklı. Kayseri
 407. **yoz-:** Zayıflamak. Burdur
 408. **zabın:** İnce, zayıf, güçsüz. Yozgat, Konya

409. **zabınla-**: Zayıflamak. Niğde
 410. **zayıfsı**: Zayıfça. Sivas
 411. **zebil**: Zayıf. Ankara
 412. **zibuk**: Çok zayıf. Giresun
 413. **zılıgıt**: Zayıf. Konya
 414. **zil gibi**: Zayıf, ince. Sivas, Yozgat
 415. **zincef**: Çok zayıf, cılız. Niğde
 416. **zökel**: Hastalıklı, zayıf. Tokat

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA “ŞİŞMANLIK VE ŞİŞMANLAMA” İFADELERİ

1. **abaz**: Şişman, etli, gürbüz. Kastamonu
2. **abaz abaz ye-**: Ağzını doldura doldura yemek, obur gibi yutmak. Burdur
3. **abilabıt**: Obur, çok yiyen. Burdur
4. **abilabot (abilabut)**: İri, şişman, hantal. Balıkesir, Burdur
5. **abil dubul**: İri, şişman, hantal. Balıkesir
6. **abilobut (abırlobut)**: 1. İri, şişman, hantal. Çanakkale, Zonguldak, Giresun, Isparta, Burdur
 2. Obur, çok yiyen. Sivas, Yozgat
7. **ablah**: İri, şişman, hantal. Sakarya
8. **ablak**: İri, şişman, hantal. Afyonkarahisar
9. **abohan**: Obur, çok yiyen. Kahramanmaraş
10. **abulabut (abullabut, abullobut, abulavut)**: İri, şişman, hantal. Isparta, Bursa, Çanakkale, Eskişehir, Ankara
11. **abulobut (abuloburt)**: 1. İri, şişman, hantal. Denizli, Maraş, Niğde, İçel 2. Obur, çok yiyen. Denizli, Yozgat, Niğde, Sivas
12. **abur**: Obur, çok yiyen. Isparta, Kastamonu, Ordu, Kahramanmaraş
13. **aburlobut**: İri, şişman, hantal. Aydın
14. **abustul**: İri, şişman, hantal. Giresun
15. **abut**: Obur, çok yiyen. Bolu
16. **abutlabut**: Şişman adam. Tokat
17. **adagöde**: İnsan ve hayvan vücudunun aşırı derecede şiştiğini anlatır. Burdur, Bursa, Kütahya, Eskişehir, Ankara
18. **adıla gödüle**: Çok şişmanlamış kimse. Burdur
19. **ağdıık boğaz**: Obur, pisboğaz. Denizli
20. **ambaroğu**: Şişman adam. Tokat
21. **antaran**: İri cüsseli, sevimsiz, şişman, kimse. Kayseri
22. **apak**: Tombul, gürbüz, sevimli. Kahramanmaraş
23. **apak topak**: Tombul, gürbüz, sevimli. Kocaeli, Kahramanmaraş
24. **apal**: Tombul, gürbüz, sevimli. Kilis, Kahramanmaraş, Kayseri
25. **apalak (apılak)**: Tombul, gürbüz, sevimli. Burdur, Denizli, Manisa, Zonguldak, Kastamonu
26. **apalaklan-**: Gelişmek, serpmek, büyümek, gürbüzleşmek. Adana, Yozgat, Kayseri
27. **apalak topalak**: Tombul, gürbüz, sevimli. Uşak, Burdur, Manisa, Malatya, Gaziantep
28. **apıldak**: Fazla şişman, etli. Bursa
29. **arbaz**: Tombul, şişman çocuk. Yozgat
30. **aşarık**: İştahlı. Tokat
31. **avan**: Obur. Isparta
32. **avran**: Obur. Sivas.
33. **avurna**: Obur. Nevşehir
34. **ayı gibi ol-**: Çok şişmanlamak. Çankırı
35. **badı**: Şişman, ablak yüzlü, kısa boylu kimse. Burdur, Balıkesir
36. **bağar**: Karnı bir hastalıktan şişmiş kimse. Ağrı
37. **balaban**: Şişman, gürbüz (kimse, çocuk). Isparta, Manisa, Bilecik, Zonguldak
38. **balaman**: Şişman, gürbüz (kimse, çocuk). Kastamonu, Niğde, Konya, Aydın, Adana
39. **balasır**: Şişman, gürbüz (kimse, çocuk). Niğde

-
40. **bambal (bambıl, bambul):** Tombul, şişman, gürbüz çocuk, hayvan yavrusu. Samsun, Amasya, İçel, Niğde, Konya
41. **bambıl bambıl:** Tombul, şişman, gürbüz çocuk, hayvan yavrusu. Burdur, Kütahya
42. **bambuza:** Çok şişman. İstanbul
43. **banbul:** Tombul, şişman kadın veya kız. Balıkesir, Çanakkale
44. **baskın:** Gelişmiş dolgun vücutlu, sıhhatli. Artvin
45. **bezeli:** Gürbüz, iri, kuvvetli, besili. Uşak, Burdur Aydın, Antalya, Muğla
46. **bıdık:** Şişman, etli ve yuvarlak yüzlü. Kayseri
47. **bıgır bıgır:** Etli, yağlı, şişman, tıkız, dolgun. Niğde, Konya
48. **bıgır bıgır bit-:** Çok şişmanlamak. Çorum
49. **bingil bingil:** Etli, yağlı, şişman, tıkız, dolgun. Kilis, Gaziantep, Sivas, Niğde, İçel,
50. **boduk:** Kısa boylu, şişman çocuk. Afyon
51. **boğazlak:** Obur, pisboğaz. Muğla
52. **boğazlan-:** İştahı açılmak, bol bol yemek. Niğde
53. **boğazlı:** Obur, pisboğaz. Burdur, Balıkesir, Kütahya, Sivas, Niğde
54. **boğazsak:** Obur, pisboğaz. Tokat, Ordu, Kahramanmaraş, Sivas, Edirne
55. **boğoz:** Obur, pisboğaz. Artvin
56. **boğozli:** Boğazına düşkün, obur, pisboğaz. Artvin
57. **bokboğaz:** Obur, pisboğaz. Afyon Denizli, Ordu
58. **buazak:** Obur, pisboğaz. Denizli
59. **buğarsak (buğazsak):** Obur, pisboğaz. Çorum, Yozgat, Amasya, Maraş
60. **buvacıl:** Obur, çok yemek yiyen. Nevşehir
61. **cağ çek-:** Karnını doyurmak. Şanlıurfa
62. **cannı:** Güçlü, şişman, iri. Iğdır, Kars
63. **cillek:** Pisboğaz, obur. Van
64. **çirçir:** Çok yiyen, obur çocuk. Gaziantep
65. **corcu:** Obur. Adana
66. **çarmıhlı:** İri yapılı, gösterişli. Balıkesir, Sivas
67. **çatıpuma ol-:** Tika basa doymak. İstanbul
68. **çildirik:** Şişman. Kütahya
69. **dadal:** Pisboğaz. Yozgat
70. **dangalak:** Bir şeyin büyüğü, irisi, iriyarı adam. Amasya, Konya
71. **daş döven:** Kuvvetli, iri yapılı insan. Bolu
72. **daylan:** Boylu boslu, gürbüz, güçlü kuvvetli (kimse). Isparta, Sinop
73. **deniş-:** Büyüyüp serpilmek. Trabzon
74. **deşgel:** Karnı şiş, koca göbekli (kimse). Boyabat, Sinop, Çarşamba, Samsun
75. **deşik:** Şişman. Isparta
76. **deşil-:** Şişmanlamak. Kütahya
77. **deşkel:** Karnı şiş, koca göbekli (kimse). Balıkesir, Kırklareli
78. **deş-:** Karnı şiş, koca göbekli (kimse). Giresun
79. **deşük:** Şişman. Ordu
80. **dıbil dıbil:** Çok yağlı, şişman kimse ya da besili hayvan (hakkında kullanılır). Düzce
81. **dıbış:** İri yapılı küçük çocuk. Denizli, Trabzon
82. **dihga:** Şişman (kimse). Isparta
83. **dihız:** Toplu, orta boylu, sağlam yapılı, ağır kimse, tıknaz. İçel
84. **dihnaz:** Toplu, orta boylu, sağlam yapılı, ağır kimse, tıknaz. Sivas
85. **dımdırız:** Vücudu zayıf, karnı şiş (kimse). Ordu
86. **dızman:** Uzun boylu, iri yapılı, kocaman, şişman (kimse). Aydın, Bursa, İstanbul, Amasya, Gümüşhane
87. **dıbelek:** Kısa boylu, şişman (kimse). Kırklareli
88. **diplen:** Kısa boylu, şişman (kimse). Uşak, Burdur, Denizli
89. **dircel-:** Şişmanlamak. Ardahan
90. **diri:** Şişman, etli, yağlı. Artvin
91. **dodan:** Şişman, göbekli. Afyon
92. **dolaman:** Şişman adam. Muğla
-

-
93. **dombadı:** Şişman (kimse). Isparta
94. **dombalak:** Şişman çocuk. Artvin
95. **dombay:** Şişman, kısa boylu (kimse). Niğde, Karaman
96. **dombey:** Şişman, kısa boylu (kimse). Isparta
97. **donbay:** Şişman, kısa boylu (kimse). Antalya
98. **dorabuç:** Tostoparлак, şişman. Ankara
99. **döşmeldek:** Orta boylu ve göbekli (kimse). Giresun
100. **dübbe:** Çok şişman kadın. Hatay
101. **dünbelec:** Çok şişman (kimse). Isparta
102. **düz-:** Şişmanlamak. Kırıs
103. **ebrum:** Şişman. Ordu
104. **eser-:** Beslenmek, gelişip gürbüzleşmek. Aydın
105. **eşelek:** Şişman kadınlara verilen isim. Ordu
106. **eşir:** Obur adam. Erzincan
107. **eteni:** Şişmanca, etine dolgun. Isparta, Niğde, İçel
108. **étévinli:** Şişmanca, etine dolgun. Kastamonu
109. **etine git-:** Kilo almak, şişmanlamak. Niğde
110. **etine:** Yarı şişmanca, etine dolgun. İçel
111. **ettendirek:** Dolgun, şişman (kimse). Düzce
112. **evrem:** Obur. İzmir
113. **eyilen-:** Tombullaşmak, şişmanlamak. Yozgat, Kayseri
114. **faslak:** Çok şişman ve kızıl renkli (kimse). İçel
115. **fiç:** Etlı, şişman (kimse). Burdur
116. **filini topl-:** Gereğinden fazla yemek, bitirene kadar yemek. Samsun
117. **fosalak:** Şişman olduğu halde kuvvetsiz olan (kimse). Amasya Ordu
118. **fossuk:** Şişman, iri kalçalı kadın. Sivas
119. **garnap:** Karnı büyük, göbekli (kimse). Gümüşhane
120. **garnapa:** Karnı büyük, göbekli (kimse). Gümüşhane
121. **gebeç:** Kısa boylu, şişman, göbekli. Isparta, Ordu
122. **gebedek (gebelek):** Kısa boylu, şişman, göbekli. Düzce, Bartın, Denizli
123. **gebeş (gedes):** Karnı şiş olan (kimse). Afyon, Isparta, Burdur, Denizli, Balıkesir.
124. **gede:** Karnı şiş, hastalıklı (kimse). Isparta, Burdur, Denizli, Konya, Antalya
125. **gelindeş:** Etlı butlu (kimse için). Ankara
126. **geliş-:** Şişmanlamak. Denizli Rize, Kars, Hatay, Sivas, Niğde, Muğla
127. **gembe (gembeş):** Karnı şiş olan (kimse). Ordu, Düzce, Konya, Ankara
128. **gemiş:** Semiz, şişman. Bolu
129. **gıbtlı:** Büyük karınlı, şişman (kimse). Tokat
130. **gıcrla-:** Şişmanlamak. Samsun
131. **gıcrlı:** Kuvvetli, şişman (insan ve hayvan için). Çankırı, Çorum, Samsun
132. **gırdan:** İri, büyük, şişman. Van
133. **gili:** Obur. Nevşehir
134. **godoş:** Şişman. Erzincan
135. **göbben:** Karnı şişkin. Kayseri
136. **göbeç (göbeş):** Kısa boylu, şişman, göbekli. Kayseri, Burdur, Afyon
137. **göbet (göbü):** Kısa boylu, şişman, göbekli. Ankara, İstanbul, Konya, Antalya
138. **göbil (göbü):** Tombul çocuk. Niğde, Kayseri
139. **göde:** 1. Kısa boylu, şişman, göbekli. Manisa, Kütahya, Eskişehir, Çankırı 2. Gebelikte karın şişliğı. Niğde
140. **gödek:** Şiş karınlı (adam). Karaman
141. **gödelek:** Kısa boylu, şişman, göbekli. Kahramanmaraş, Sivas, Konya, Adana
142. **gödemen:** 1. Karnı şiş, hastalıklı (kimse). Konya 2. Kısa boylu, şişman, göbekli. Isparta
143. **gödenli:** 1. Çok yiyen, obur. Bitlis, Kayseri. 2. Geniş karınlı. Denizli
144. **gödensiz:** Çok yiyen, obur. Aksaray
145. **gödeşmen:** Kısa boylu, şişman, göbekli. Adana
146. **gömbesen:** Şişman ve sağlam çocuk. Konya
-

-
147. **göp-:** Çok yemekten hastalanmak. Aksaray, Niğde
148. **görkem:** Gürbüz, iyi gelişmiş (çocuk). Eskişehir, Çorum, Sinop, Samsun, Ordu
149. **gümbür:** Şişman. Van
150. **gurti:** Şişman. Rize
151. **gümbek:** Orta boylu dolgun kadın. Ordu
152. **gümpüş:** Kaba ve şişman. Konya
153. **güplek:** Şiş karınlı, sıska adam. Amasya
154. **güşgüdelek:** Kısa, şişman, bodur. Hatay
155. **gütlez:** Şişman (kimse). Kayseri
156. **habaran (habazan):** Pisboğaz, obur. Muğla, Balıkesir, Konya, Antalya
157. **hadala:** Şişman. Muğla
158. **hampar (hampaz):** Kaba yapılı, şişman. Burdur, Kütahya, Sivas
159. **hapazan:** Pisboğaz, obur. İstanbul
160. **harıl:** Obur. Burdur
161. **harımsız:** Obur. Muğla
162. **harın:** Obur. Kocaeli, Kastamonu, Giresun, Kayseri, Sivas, Konya
163. **harınsız:** Obur. Hatay
164. **harkut:** Obur. Çorum
165. **hasıl:** Şişman (kimse). Adana, Edirne
166. **hekelek:** İri, şişman (kimse). Adana
167. **hıl:** Şişman ve uyuşuk (kimse). Isparta
168. **hımbıl:** Şişman ve uyuşuk (kimse). Afyon, Isparta, Burdur, Denizli
169. **hınıç:** Şişman. Eskişehir
170. **hışır:** İri, şişman ve kuvvetli adam. Denizli, Çankırı, Çorum
171. **hıtık:** Şişman ve kısa boylu (kimse). Düzce
172. **hodalama:** Şişman yapılı, kaba (kimse). Kastamonu
173. **hombil (hombul):** Obur. İçel, Kayseri
174. **hompuş:** Çok şişman (kimse). Çorum
175. **hopuş:** Çok şişman (kimse). Çankırı
176. **horso:** Şişman. Sivas
177. **hotaman:** Şişman, güzel, sevimli adam. Kastamonu
178. **höbere:** Şişman ölçüsüz vücutlu (kimse). Eskişehir
179. **hökelekli:** Etine dolgun (kimse). Amasya
180. **hönçe:** Şişman, hantal. Kastamonu
181. **hörkuşlen-:** Şişmanlamak. Yozgat
182. **humbur:** Obur. Niğde
183. **hutun:** Şişman, gürbüz. Çankırı
184. **hümbül:** Pisboğaz. Çanakkale
185. **hüpül:** Şişman (kimse). Giresun
186. **ıblık:** Şişman, semiz. Balıkesir, Bursa, Sivas
187. **ıblık ıblık:** Çok tombul, bıllık bıllık. Edirne
188. **ığıl ığıl ol-:** Çok şişman olmak. Çankırı
189. **ımbıl ımbıl:** Çok şişman. Bolu
190. **ınık:** Şişman, semiz. Isparta
191. **ibiş:** Kısa boylu şişman adam. Denizli, Sivas, Konya
192. **inahan (inehan):** Çok yiyen, obur. Konya
193. **irel- (iril-):** Şişmanlamak. Isparta, Denizli, Ordu, Manisa, Bolu
194. **irik-:** Şişmanlamak. Muğla
195. **iynihan:** Obur. Niğde
196. **kabaş:** Çok şişman. Isparta
197. **kalafatsız:** Çok şişman, biçimsiz kimse. Denizli
198. **kandak:** Obur, gözü doymayan. Isparta, Konya, İçel
199. **kangılı:** Şişmanlık nedeniyle hareketsizleşen insan ya da hayvan. İçel
200. **karene:** Obur. Adana
201. **karnal (karnali):** Karnı büyük insan. Bursa, Rize
-

-
202. **karnapa:** Şişman adam. Samsun, Niğde
203. **keleküte:** Şişman. Bitlis
204. **kıcırılan-:** İyileşmek, şişmanlamak. Samsun, Amasya
205. **kıcırılı:** Semiz, şişman. Çorum
206. **kınık:** Obur (kimse). Samsun
207. **kota:** Şişman, kalın. Gümüşhane, Erzincan
208. **kök:** Şişman, gürbüz, tavlı. Iğdır
209. **köşmen:** Şişman, tombul, tıknaz. Ankara
210. **kötemen:** Kısa boylu, şişman, bodur. Balıkesir
211. **kuduz:** Şişman. Antalya
212. **kutrup:** Kısa boylu, şişman, bodur. Trabzon
213. **küpüş:** Kısa boylu, şişman (kimse). Çorum, Konya
214. **kürtül:** Kısa boylu, şişman (kimse). Eskişehir
215. **kürürlü:** Şişman, tombul, tıknaz. Sinop, Amasya
216. **kütelek:** Kısa boylu, şişman, bodur. Isparta, Antalya
217. **kütelez (kütlez):** Kısa boylu, şişman, bodur. Isparta, Afyonkarahisar, Düzce, Ordu
218. **kütüz:** Kısa boylu, şişman, bodur. Gaziantep, Kahramanmaraş, Kayseri, Muğla
219. **lahra:** İri, şişman (kimse). Afyon
220. **langar:** Şişman. Burdur
221. **lapbas (lappaş):** Ağırkanlı, şişman (insan ya da hayvan). Niğde
222. **lapbastı:** Ağırkanlı, şişman (insan ya da hayvan). Gaziantep
223. **lavgar:** Boğazına düşkün. Sivas
224. **lavut:** Obur, bulduğunu yiyen (kimse). Sinop
225. **lepeç:** Şişman (kimse). Kastamonu
226. **leşgarın:** Çok yemekten karnı büyümüş kimse. Gümüşhane
227. **lıkman:** Şişman (kimse). Isparta
228. **lokko:** Çok şişman, yakışsız (kimse). Erzincan
229. **lopçum:** Obur. Kayseri
230. **mamaç:** Şişman. Zonguldak, Ordu
231. **matufa:** Şişman. Bilecik
232. **maya gibi:** Etine dolgun, canlı. Tokat, Niğde
233. **mayalı:** Etine dolgun, canlı. Denizli
234. **medik (midik):** Küçük, şişman çocuk. Çorum
235. **meneş:** Şişman ve iyimser (kimse). Amasya
236. **mennikli:** Obur. İzmir
237. **midilik:** Küçük, şişman çocuk. Çorum
238. **moçu: 1.** Kısa boylu ve şişman (kimse). Çankırı **2.** Şişman ve yaşlı (kimse). Isparta
239. **muşmuluk:** Obur. Ordu
240. **nefiske:** Obur. Kerkük
241. **nicimsiz:** Pisboğaz. Van
242. **oldacı (oldaç):** Şişman, büyümeye, gelişmeye elverişli olan. Adana, İçel, Antalya
243. **ölbe:** Şişman, göbekli. Hatay
244. **ömmen:** Çok yemek yiyen, obur (kimse). İçel
245. **pafalak:** Şişman ama güçsüz (kimse). Niğde, Konya, Adana, İçel
246. **palaz:** Gürbüz, şişman. Kocaeli, Samsun
247. **pambalak:** Tombul, gürbüz. Ordu
248. **pambul (pampal, pampul):** Tombul, şişman, gürbüz (çocuk). Eskişehir, Çorum, Sinop, Amasya, Çankırı
249. **pampalak:** Tombul, şişman, gürbüz (çocuk). Samsun, Trabzon
250. **panavır (panavur):** Gürbüz, şişman (çocuk). Konya, Niğde
251. **pandala:** Şişman ve ağır davranışlı (kimse). İçel
252. **panpal:** Tombul, gürbüz. Çorum
253. **panpalah:** Tombul, gürbüz. Gümüşhane
254. **panpar:** Tombul, şişman, gürbüz (çocuk). Trabzon, Artvin
255. **parç:** Şişman adam. Malatya
-

256. **part:** Çok şişkin (karın). Samsun
 257. **partél:** Şişman, göbekli (kimse). Elazığ
 258. **patalak:** Şişman (çocuk için). Samsun
 259. **patı:** Şişmanlıktan yalpalayarak yürüyen. Çorum
 260. **poloş:** Çok şişmanlıktan yıkılacakmış gibi yürüyen (kimse). Rize
 261. **pompalak:** Şişmanca. Samsun
 262. **pompul:** İriyarı, şişman, etli. Bolu
 263. **portal:** Şişman ve bodur (kimse). Malatya
 264. **post:** Şişman, tembel. Kastamonu
 265. **pumak:** Şişman. Bolu
 266. **semir:** Şişman. Muğla
 267. **semirik:** Şişmanlamış, semirmiş. Çorum
 268. **sıdalak:** Şişman. Konya
 269. **sığır:** Obur. Niğde
 270. **sıkış:** Toplu, tıkız, şişman. Adana
 271. **sindik:** Pisboğaz, obur. Konya
 272. **somsom:** Obur. Bilecik
 273. **sömek:** Toplu, şişman. Kıbrıs
 274. **sömtük:** Obur, çok yiyen. Yozgat
 275. **sümürük:** Obur, çok yiyen. Çorum
 276. **şabşak:** Pisboğaz, obur. Konya
 277. **şişik:** Büyük karınlı kimse. Çorum
 278. **tahnaz:** Şişman, tıknaz. Konya
 279. **talaş:** Şişman (kimse). Isparta
 280. **taltamız:** Şişman, kısa boylu. Kilis
 281. **taplı:** Şişman, semiz. Sivas, Adana, İçel
 282. **tasmal:** Biçimsiz şişman. Konya
 283. **tav:** Şişmanlık. Düzce, Sinop, Trabzon, Artvin, Erzincan
 284. **tavlan-:** Şişmanlamak, semirmek. Düzce, Samsun, Amasya, Erzincan
 285. **tavli (tavlu):** Şişman. Artvin, Elazığ
 286. **tavsın-:** Şişmanlamak, semirmek. Düzce
 287. **tıhmlı:** Şiş karınlı (kimse). Adana
 288. **tıhnaz:** Kısa boylu, şişman. Bayburt, Kars
 289. **tıkaç (tıkiç):** Kısa boylu, şişman. Çorum, Tokat
 290. **tıkız** Kısa boylu, şişman. Düzce, Sakarya
 291. **tık-:** Kısa boylu, şişman. Ordu
 292. **tıkmalak:** Kısa boylu, şişman. Adana
 293. **tıkman:** Kısa boylu, şişman. Ordu
 294. **tıkna:** Kendi zayıf, karnı büyük ve şişkin (kimse). Gaziantep
 295. **tıknak:** Kısa boylu, şişman. Sivas
 296. **tılak:** Karnı şiş, sıtmal (kimse). Antalya
 297. **tıtırış:** Ablak, şişman yüzlü. Sinop
 298. **tohmala-:** Çok yiyerek şişmek. Çorum, Malatya, Sivas, Ankara, Nevşehir
 299. **tohma ol-:** Çok yiyerek şişmek. Erzincan
 300. **tokur:** Kısa boylu, şişman kimse. Afyon, Burdur
 301. **tomak:** Kısa boylu, şişman kimse. Çorum
 302. **tombadız:** Şişman, kısa boylu. İzmir, Bursa
 303. **tombak:** Kısa boylu, şişman kimse. Çorum, Yozgat
 304. **tombalak:** Şişmanca, tombul. Manisa, Samsun, Trabzon, Niğde, Konya
 305. **tombik:** Şişmanca, tombul. İçel
 306. **tombilik:** Şişmanca, tombul. Erzincan, Malatya
 307. **tombuş:** Şişmanca, tombul. Çorum
 308. **tomsa:** Kısa boylu, şişman. Bolu
 309. **topan:** Şişman, tombul (kimse). İzmir, Manisa
 310. **topuş:** Tombul, şişman. Denizli

311. **topik:** Tombul, şişman. Malatya
 312. **toraş:** Çok yiyen, obur. Ankara
 313. **tortman:** Tombul, şişman. Karaman
 314. **tortor:** Şişman, tombul (yanak için). Erzincan
 315. **tostos:** Şişman (çocuk için). Sivas
 316. **totoraman:** Şişmanca. Samsun
 317. **töngce:** Kısa boylu, şişman. Bolu
 318. **tuğyan:** Şişman, semiz. Kırıkkale
 319. **tuluk:** Tombul, şişman. Amasya, Tokat, Trabzon
 320. **tuluk gibi:** Şişman. Niğde
 321. **tumbalak:** Şişman, semiz. Ordu
 322. **tuşba:** Çok şişman (kimse için). Afyon
 323. **ubur:** Obur. Samsun
 324. **üçümünü:** Obur insanın midesinde olduğu var sayılan imgesel varlık. Muğla
 325. **ünüklü:** Obur. Muğla
 326. **ürgeç:** Çok şişman. Burdur
 327. **ürül-:** Şişmek, şişmanlamak. Isparta, Denizli, Aydın
 328. **vahrat:** Çok yiyen, obur. Sivas
 329. **yalboğan (yalbuğan):** Obur, açgözlü. Ankara, Yozgat
 330. **yalımsak:** Obur. Kayseri
 331. **yalloş:** Pisboğaz. Sivas
 332. **yerden yapma:** Bodur, şişman. Isparta, Burdur, Çanakkale, Artvin, Sivas
 333. **yerden yığma:** Bodur, şişman. Eskişehir, Bolu, Çorum, Samsun, Amasya
 334. **yeyici:** Çok yiyen, obur. Trabzon
 335. **yığaç:** Tombul. Kastamonu
 336. **yığma (yığman):** Kısa boylu, etine dolgun. Amasya, Sivas
 337. **yirden yapalak:** Bodur, şişman. Niğde
 338. **yirden yığma:** Bodur, şişman. Niğde
 339. **yiyece:** Obur. Adana
 340. **yiyci:** Çok yiyen, obur. Aydın, Niğde, Muğla
 341. **zalan-:** Şişmanlamak, yağlanmak. Kars
 342. **zırtlacık:** Şişmanca. Denizli
 343. **zortlak:** Şişman. Tunceli
 344. **zortlamaz:** Şişman. Adana
 345. **zöngön:** Çok şişman. Çanakkale

SONUÇ

Çalışmada Türkiye Türkçesi ağzlarında tespit edilen sözcüklerden oluşan *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* içeriğinde 416 (dört yüz on altı) adet “zayıf, zayıflık ve zayıflama”, 345 (üç yüz kırk beş) adet “şişman, şişmanlık ve şişmanlama” anlamlarını ifade eden sözcük; toplamda 761 (yedi yüz altmış bir) sözcük tespit edilmiştir.

Zayıflık, zayıf olma ve zayıflamanın sebebi olarak genellikle iştahsızlık, az yemek yeme, sağlık sorunları, hastalık, kalıtsal özellikler, cin ve periler tarafından tutulma, ihtiyarlık, sağlığı bozulmak gösterilirken kilo alma ve şişmanlığın sebebi olarak çok yemek yeme ve hastalıklar gösterilmiştir. Her iki grubun açıklamalarında zayıflama ve şişmanlamanın sebep ve sonuçlarının genellikle olumsuz anlam taşıdığı görülürken “tombul, gürbüz, sevimli” şeklinde olumlu ifadeler taşıyan tanımlara da rastlanmıştır.

Zayıf, zayıflık, zayıflama ifadesi olan sözcüklerde (*bitik, cıbr, cimil, dingiş, dimit, gibiz, gicik, hınız, ıngırızlamak, iğilik, kıkuyruk, mızkırt, tihili, tihlim, vırşık*) dar ünlülerin; şişman, şişmanlık, şişmanlama ifadesi taşıyan sözcüklerde (*abullobut, boğoz, corcu, dorabuç, fossuk, göbül, hümbül, kutrup, kürişlü, lopçum, muşmuluk, poloş, somsom, tombuş, zöngön*) ise yuvarlak ünlülerin daha çok bulunduğu görülmüştür.

Sınırlı sayıdaki sözcüğün farklı yerleşim yerlerinde karşıt anlamlar ifade edecek şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir; bu sözcükler bir ilde “zayıf, zayıflık” anlamında kullanılırken başka bir ilde “şişman, şişmanlık” anlamında kullanılmıştır (*banbul, baskın, çildirik, dangalak, dımdırız, gede, gedese, hōbere, kandak, tokur*).

Zayıflık ve zayıflama; şişmanlık ve şişmanlama ifadesi olan sözcüklerin bazılarının (*cilankaz, dalaz, daş döven, karakura, karaskan, karnal, karnali, üçümünük*) sadece insana özgü kullanıldığı, bazı sözcüklerinse (*çımbarısı, dilacan, düldük, gangıldak, gıdır, ingil, kangaş, kel, kımit, kurada, lapbas, peleş*) hem insan hem de hayvanlar için ortak olarak kullanıldığı görülmüştür.

Kadınlara özgü kullanımı olan sözcükler (*banbul, cinka, damızlık, dübbe, eşelek, fossuk, gümbek*) olduğu gibi sadece erkeklere özgü sözcükler (*abutlabut, bucirik, cığalak, cızdah, cızgıl, cüleke, cüley, çildir, gandak, güplek, hışır, hotaman, ibiş, kabaç, karnapa, parç*) de bulunmaktadır. Bunların yanında çocuklara özgü sözcükler (*baskın, büdük, büdür, cırba, cırbağa, cırbağu, cırbala, cırbana, cimil, ciran, halazı, hera, kıvrık, medik, midik, midilik, pambul, pampal, pampalak, pampul, panavır, panavur, panpar, patalak, tostos*) de bulunmaktadır.

Zayıf ve zayıflık bildiren sözcüklerle ilgili açıklamalar incelendiğinde insan ve hayvanların yanı sıra bitkilerle ilgili anlam taşıyan sınırlı sayıda sözcüğe de rastlanmıştır (*iğez, iğili, iğilik, iğlez, iğli, ihlez*).

Günümüzde sebepleri çeşitli olmakla birlikte ülkemizde yaşayan insanların da fazla kilolarından şikâyetçi olduğu, zayıflayabilmek için spor salonları, diyetisyenler ve genel ağ (internet) vasıtasıyla çözüm aradıkları görülmektedir. Bu arayışlarla birlikte yurt dışı ve yabancı diller kaynaklı Türkçe dışı pek çok sözcük ya kullanıma girmiş ya da girme yolunda hızla ilerlemektedir. Bu makale kapsamında tespit edilen yedi yüz altmış bir sözcük vasıtasıyla ilgili alanlarda Türkçenin yapısına uygun sözcükler canlandırma veya yeni sözcükler türetme yoluyla oluşturulabilir, halk dilinde olan bu sözcükler zamanla yazı diline de kazandırılabilir. Bu yolda Türk Dil Kurumu ve Türkiye Türkçesi ağızları üzerinde çalışma yapan akademisyenler, yayımlayacakları bilimsel raporlar ve yayınlar vasıtasıyla; Türkçe dil şuuruna sahip yazar ve şairlerimiz de yazdıkları edebi metinlerde Türkçe kökenli sözcükleri ve halk ağızlarında yaşayan sözcükleri daha çok tercih ederek Türkçenin öz benliğinin korunmasına, yabancı dillerin Türkçeyi tehdit eden olumsuz etkilerinin azaltılmasına katkıda bulunabilirler.

Yazarlık Katkısı

Bu araştırma tek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma kaynak taraması ile yürütüldüğü için etik kurul onayı gerektirmemektedir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (1996). *Türkçenin Sözcük Varlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Buran, A. (2015). "Ağız", *Türklük Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çetin, H. A. (2020). *Eski Anadolu Türkçesi Eczacılık ve Tıp Terimleri Sözlüğü*. Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 1365.
- Ercilasun, A. B. ve Akkoyunlu Z. (2015). *Kâşgarlı Mahmud: Dîvânü Lugâti 't-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*. Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 1120.
- Ergin, M. (1998). *Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri İçin Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- <https://sozluk.gov.tr> adresinden en son 15.10.2022 tarihinde erişildi.
- Öztek, Z. (2018). *Halk Dilinde Sağlık Değişleri Sözlüğü*. Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 560.
- Türk Dil Kurumu: *Türkçe Sözlük*: XXXII+2763 s., Ankara 2011, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 549.
- Türk Dil Kurumu: *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*: Ankara 1963, I (A), LV+444 s.; 1965, II (B), VIII+445-835. s.; 1968, III (C-Ç), VIII+837- 1310. s.; 1969, IV (D), VI+1311-1618. s.; 1972, V (E-F), VIII+1649-1880. s.; 1972, VI (G), 8+1881-2244. s.; 1974, VII (H-İ), [7]+2245-2576. s.; 1975, VIII (K), [8]+2577-3056. s.; 1977, IX (L-R), [VII]+1354-3506. s.; 1978, X (S-T), [VII]+3507-4018. s.; 1979, XI (U-Z), [VII]+4019-4402. s.; 1982, XII (Ek-I), XIV+4403-4842. s. Türk Dil Kurumu Yayınları - Sayı: 211/[1]-12.